

УДК 378:373.31+372.874

Шмельова Тетяна Всеволодівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання

Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир,
Україна

tatianashmeliova1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4542-2835

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА КУЛЬТУРУ ТА ОСВІТУ

У статті проведено аналіз різноманітних і суперечливих підходів до розуміння сутності суспільно-політичного, економічного та культурного явища глобалізації. Запропоновано дефініції поняття «глобалізація» українських та польських науковців. Проаналізовано термін «глокалізація», з позицій якого структуровано підходи до розуміння глобалізації в аспекті її впливу на культуру. З'ясовано наслідки безпосереднього та опосередкованого впливу глобалізації на культуру та освіту, що призвели до зміни їх ролі та завдань в сучасному світі. Досліджено процес поступового виникнення в умовах глобалізації нової освітньої реальності – «освіти без кордонів», світового освітнього простору. Обґрунтовано важливе, з позицій глобалізації, завдання педагогіки, яке полягає у вихованні здатності людини до діалогу культур.

Ключові слова: глобалізація ; глокалізація ; культура ; світові культурні потоки ; мультикультуралізм ; освіта.

Вступ. В останні роки поняття «глобалізація» стає популярним у різних науках. Воно стосується переважно економіки, проте ним послуговуються і в політиці, культурі, освіті тощо. У силу дотичності цього поняття до широкого поля досліджень, існує велика кількість його дефініцій, іноді, досить суперечливих: від обмежених тільки сферою економіки, до поширених на всі прояви людської життєдіяльності. «Часом будь-яке явище в розвитку світового суспільства об'являється формою вираження або наслідком глобалізації», вважає Ю. Козак (Козак, 2009).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Глобалізація (глобалізм) – це складне суспільно-політичне, економічне та культурне явище, яке динамічно розвивається протягом останніх десятиліть і полягає в зростанні взаємозалежності окремих країн, суспільств і підприємств; виникає в результаті розширення економічної активності (панування міжнародних корпорацій).

Проте розбіжності в розумінні явища глобалізації величезні: для одних учених це утопічна ідея про спільний, однорідний світ, позиція інших полягає у спростуванні цієї думки.

Науковці в своїх визначеннях описують різні явища глобалізації, а саме: *інтернаціоналізацію й інтенсифікацію* міжнародного обміну (F. Muscheler, 2000); *лібералізацію* (усунення всіх обмежень на шляху дії) (А. Уткин, 2001);

універсалізацію (розповсюдження продукції, досвіду і знань без будь-яких перешкод) (О. Карпенко, Л. Котомина, Н. Шесток, 2002); *вестернізацію* (американізацію) поширення сучасних цінностей і структур, характерних західній економіці) (А. Садохин, Г. Грушевицкая, 2004); *територіалізацію* (руйнування рамок географічних кордонів і стійких відносин економічного й соціального простору (S. Huntington, 1996)). Така різноманітність і суперечливості підходів до сутності глобалізації пов'язана не з суб'єктивними факторами або з професійністю дослідників, а з багатосторонністю феномена.

Найбільш оптимальною, на нашу думку, є наступна дефініція: глобалізація – це характерні та домінуючі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. тенденції у світовій економіці, політиці, демографії, суспільному житті та культурі, що полягають у поширенні аналогічних явищ незалежно від географічного контексту та рівня економічного розвитку даного регіону (*Internetowa encyklopedia PWN*).

Очевидним є факт, що глобалізаційні процеси впливають на суспільство і, навпаки, одним з основних чинників поширення глобалізації є наявний вплив на сучасний спосіб життя моделей та потреб суспільства.

Нам імпонує позиція дослідника А. Аппадурі (Appadurai, 2001), який розглядає процес глобалізації як сукупність світових культурних потоків, що функціонують у п'яти основних просторах цивілізації: інформаційному, ідеологічному, фінансовому, етнопросторі та технопросторі.

З огляду на широкий спектр (економічний, технологічний, екологічний, демографічний, політичний, інформаційний, культурний) аспектів дослідження глобалізації **метою нашої статті** є дослідження впливу глобалізації на культуру та освіту.

Завдання дослідження полягає в з'ясуванні наслідків безпосереднього й опосередкованого впливу глобалізації на культуру й освіту, що зумовили зміни їх ролі та завдань в сучасному світі.

Методологія дослідження: теоретичні (аналіз польської та української наукової літератури з досліджуваної проблеми); емпіричні (порівняльний аналіз, узагальнення).

Виклад основного матеріалу. Для сучасного постмодерністичного світу характерним є явище співіснування різних культур. Поняття «співіснування» має на увазі тісну взаємодію цих культур і представників, які несуть ту чи іншу культуру. Ця взаємодія з часом, під впливом розвитку науки й технологій, посилюється: розвивається інфраструктура міст, змінюється тип техніки, а Інтернет та засоби масової комунікації прискорюють ритм життя людей. Відповідно, термін «взаємодія» починає поступатися такому терміну, як «взаємопроникнення» або, навіть і «взаємовплив», що, безумовно, не може не відбитися на житті людей. Саме в цьому контексті ми можемо говорити про поняття глобалізації.

Цікаво, що вчений Р. Робертсон (Robertson, 1992), визначаючи глобалізацію як процес висхідного впливу на соціальну дійсність окремих країн різних факторів міжнародного значення: економічних і політичних зв'язків,

культурного та інформаційного обміну пропонує замінити поняття культурної глобалізації поняттям «глокалізація».

Свою назву глокалізація (від лат. *Global* – всесвітній і *local* – локальний, місцевий) отримала в результаті складного переплетення глобальних і місцевих, локальних, процесів суспільного розвитку.

Введення терміну «глокалізація» допомагає структурувати підходи до розуміння глобалізації безпосередньо в її впливі на культури; допомагає зрозуміти суть глобальних процесів. Так, У. Бек (Бек, 2001) пише: «Глобалізація, крім іншого, означає також стягування, зіткнення локальних культур, які повинні отримати нове визначення в цьому «*clash of localities*» (зіткнення локальностей)». Отже, виходить, що сучасний культурний простір – це простір глокалізаційних процесів, і точніше його можна експлікувати як глокальну культуру. «Глокальна культура – це світовий культурний простір, в якому здійснюється взаємодія і взаємопроникнення локальних культур як культурно-історичних утворень, що володіють власною ментальністю і здатних до збереження своєї ідентичності в умовах глобалізації» (Попков, 2009).

Характерними рисами культурної глобалізації (глокалізації) є зближення ділової та споживчої культури в різних країнах світу, що відповідно призводить до зростання міжнародного спілкування». Явище глокалізації, на думку А. Малиновського (Малиновский, 2013), має як позитивні, так і негативні наслідки: воно призводить до популяризації окремих видів національної культури по всьому світу, з одного боку, а з іншого – популярні міжнародні культурні явища можуть витіснити національні або перетворювати їх в інтернаціональні.

В епоху глобалізму цьому значною мірою сприяють засоби масової інформації, які поширюють західну культуру та пропагують її стиль життя та цінності. У зв'язку з виразним домінуванням у засобах масової інформації міжнародних культурних явищ, які походять з розвинених країн (насамперед, США та Західної Європи), у багатьох частинах світу настає явище розмивання місцевих культур, при одночасному захопленні американською культурою. Це може призвести, як уже зазначалось, до відходу від національної або місцевої культури на користь ідентифікації з сукупністю глобального суспільства. Відповідно, необхідно підсилювати роль локальної культури, найважливішим елементом якої є збереження і відродження власної національної культури, її культурних цінностей.

Про можливі наслідки глобалізації попереджала польська дослідниця Б. Шиманська (Szumańska, 2000), яка пише про «концепцію глобальності», у якій орієнтиром для всієї діяльності людини стає весь світ, причому із кінцевим етапом історичної трансформації економіки та культури, який виражається в соціально-економічному пануванні та споживанні західної цивілізації над рештою світу та (...) процесом універсального характеру, який стосується всіх сфер людської діяльності».

На думку українського професора В. Зінченко (Зінченко, 2015), глобалізація зумовлює зближення народів у культурному плані, що «сприяє утвердженню культурної одноманітності, тоді як багатоманітність відступає на

задній план». Учений передбачає, що культурна глобалізація для України може мати наступні наслідки:

- «популяризацію глобальних мультикультурних цінностей;
- посилення світового домінування євроатлантичної культури;
- появі закордонних освітніх провайдерів на територіях національних держав;
- втраті національної культури та ідентичності».

Цікаво, що А. Аппадурі (Appadurai, 2001) дотримується протилежної думки: глобалізація «викликає складні взаємодії та розриви між різними культурами та забезпечує культурне розмаїття, а не гомогенність».

У забезпеченні культурної самобутності різних соціальних спільнот важливу роль відіграє освіта. Індивід, який здобуває освіту «вбудовується» в певну культуру, опановує її цінності й норми, зразки й стереотипи поведінки, специфічні для даної культури форми інноваційної діяльності, прийоми творчості й репродукування. Освіта «робить» індивіда продуктом певної культури, а він стає суб'єктом її відтворення. «Освіта, таким чином, виступає транслятором найбільш значущих й історично стійких норм і цінностей, ментальності, культурних універсалій і констант, соціокультурної відмінності в цілому; вона «працює» на підтримку культурного розмаїття соціуму» (Андрейчук, 2010)

У ХХІ ст. в умовах глобалізації поступово складається нова освітня реальність – «освіта без кордонів», світовий освітній простір. Безумовно, це розширює можливості особистості в залученні її до загальнолюдських цінностей.

Відповідно, вплив глобалізації на освіту та педагогіку призводить до зміни їх ролі та завдань. До істотних змін можна віднести підвищення значення знань, які є рушійною силою економічного зростання в глобальній сфері, а також інформаційну та комунікаційну революцію, виникнення глобального ринку праці, соціально-політичну трансформацію в глобальному масштабі тощо.

Глобалізація впливає на систему освіти як безпосередньо (наприклад, зростання фінансування науки й освіти в США призвів до необхідності залучення додаткових інвестицій в цю область в Європі), так й опосередковано (необхідність узгодження отриманих знань і навичок студентів до вимог мінливого глобального ринку праці).

Професор В. Зінченко (Зінченко, 2015) вважає, що культурна глобалізація вищої освіти України носить нерівномірний, суперечливий і складний характер та наголошує на тому факті, що «глобалізація вищої освіти веде до якісно іншого утворення – «космополітичного» університету, побудованого на культурних цінностях західного світу. Тому скористатися перевагами цього процесу зможуть далеко не всі, а лише країни євроатлантичної цивілізації з певним набором соціокультурних характеристик».

Таким чином, на думку вченого, реакція освіти на глобалізацію полягатиме «в зміцненні інтегральності особистості за збереження й розвитку її особливостей і конкурентоспроможності, а також в орієнтації на сучасну

економіку, нові кваліфікації і технології за збереження традиційних і створення сучасних національних особливостей».

Не можемо оминати увагою позицію української дослідниці А. Сбруєвої (Сбруєва, 1999) щодо розвитку глобалізаційних процесів в освітній сфері. Вона пропонує розглядати процеси глобалізації в освіті в трьох аспектах: інституціональному (автор надає інформацію про міжнародні й всесвітні організації, які ініціюють інтеграційні процеси в освіті), концептуальному (пропонує низку концепцій, в яких розкрито мету, принципи, методи та наслідки глобалізації в освітній сфері) та процесуальному (описує тенденції розвитку навчального процесу)

Отже, на думку А. Сбруєвої (Збруєва, 1999), глобалізація в освітній сфері тлумачиться як «інтеграція зусиль педагогів та освітніх діячів різних країн з метою розв'язання провідних суперечностей сучасної епохи, координація зусиль з метою оптимізації педагогічного процесу в навчальних закладах усіх рівнів та освітніх систем в цілому».

Відправною точкою для глобального характеру освіти, вважає польський учений Я. Гнітецький (Gnitecki, 2001), повинно стати переконання про «єдність людського виду та необхідність ліквідації ксенофобії, як причини деструктивної, міжгрупової конкуренції» На його думку, для досягнення цієї мети необхідно поширювати інституції для навчання людей всіх прошарків, змінювати зміст і спосіб навчання, а також пропагувати саморозвиток. Крім того, вчений постулює звернути увагу на мультикультурний світ і його природу та на перспективу спільного світу. Тому освіта та педагогіка, використовуючи навчальну функцію, повинні проголошувати вищезазначені проблеми, намагатися їх реалізовувати, наближати їх і, перш за все, просвіщати суспільство в напрямках, які постулює глобалізація.

Проте, як наголошує Ф. Майор (Mayor, 2001), «...класичні системи та форми освіти не встигають за економічним та суспільними реаліями». Нові технології є лише знаряддям, інструментом, який допомагає розв'язати проблеми та одночасно може сприяти зростанню нерівності

Для того, щоб задовольнити потреби сучасного суспільства, освіта майбутнього повинна допомогти особистості розвивати критичне сприйняття реальності, відкривати, аналізувати та інтерпретувати поняття та значення. Функції сучасної освіти, за словами К. Вілецького (Wielecki, 1996), це «у першу чергу допомагати знаходити себе у світі культури, зрозуміти її та її сфери, які деградує, функціонують або є універсальними» Основним завданням освіти є підготовка молоді до свідомого творення майбутнього та розвитку ставлення, яке дозволить їм зрозуміти та подолати соціальну ситуацію. Освіта – це реалізація програми еволюції людини протягом усього життя, з метою цілісного розвитку в розумовій, фізичній, моральній і духовній сфері; цей процес включає не тільки передачу знань та вмінь, у широкому розумінні цінностей культури, а й інспірацію творчого ставлення, відкритості, самостійності мислення, здатності до самоосвіти.

Наслідком глобалізації, на думку польського дослідника Я. Гнітецького (Gnitecki, 2001), стає зміна парадигми освіти, а саме:

– (перехід) від метафізичної раціональності через раціональність емпіричну і прагматичну до епістемологічної раціональності;

– від одностороннього й незалежного визначення предмету і методів дослідження, через спроби їх поєднання до виведення дослідних методів з об'єктів зацікавленості педагогіки;

– від спроб обґрунтування цілей освіти, наказами зверху (арбітражними) на ґрунті панівної ідеології, через спроби обґрунтування цілей з позицій різних аксіологічних концепцій до обґрунтування і вибору цілей в конкретних освітніх ситуаціях, з врахуванням контекстів, в яких функціонує суб'єкт педагогічних впливів;

– від спроб педагогічної рефлексії базуватися на явищах матеріального або метафізичного світу, через її спроби ґрунтуватися одночасно на явищах метафізичного матеріального світу до спроб педагогічної рефлексії ґрунтуватися на універсальному стані свідомості та універсальних законах космосу.

Вищезгадані зміни є, серед іншого, результатом зміни цінностей, яка відбувається в сучасному світі. Тому акцент зміщується від освіти, спрямованої на державу на освіту, яка стосується цілого світу.

Освіта повинна підготувати людей до не тільки використання досягнень сучасної цивілізації, але до творчої участі в процесах її подальшого існування та розвитку. Тим часом, зі слів Р. Пахочиньського (R. Pachociński, 2006), традиційна школа не готова до сучасних викликів цивілізації. «Вона надто повільно реагує на зміни. Труднощі виникають, насамперед, від того, що освітні системи продовжують зосереджуватися на задоволенні освітніх потреб сільськогосподарських та промислових суспільств».

Глобалізація у системі освіти забезпечує нові зміни, які сучасна школа не може виконати. Найважливішими з цих проблем є рівність освітніх можливостей для дітей з сімей з високим та низьким економічним статусом. Динамічні зміни у світі призводять до поглиблення розбіжностей в освітніх можливостях молоді. Сучасна масова школа не створює умов для всебічного розвитку учнів. Це інституція закрита для інноваційної діяльності та розвитку здібностей та інтересів дітей. «Школи все більше і більше ізолюють себе від суспільства, – пише Р. Пахочиньський (Pachociński, 2006), – і від дітей та підлітків, які живуть у цьому суспільстві. Діти повинні готуватися до життя, спрямованого в майбутнє, хоча школа залишається закрита в минулому». Відповідно, глобалізація, як час прискорення, вимагає нової ролі вчителя, коли він повинен бути, насамперед, посередником, а ніж особою, яка передає знання. З точки зору змісту освіти, необхідно відходити від енциклопедизму навчання в напрямку формалізму, надавати перевагу оперативним знанням, а не пасивним (пам'ять), а все навчання повинно мати характер надпредметний у напрямку до цілісного трактування знань. «Якщо ми хочемо – стверджує Р. Пахочиньський (Pachociński, 2006), – сучасним дітям і молоді передати знання, які дозволять їм досягти успіху в технологічній цивілізації майбутнього, ми повинні реформувати педагогічну практику, щоб розвиватися вроджені вміння, а також навички використання технологій».

Наше суспільство, яке живе в умовах динамічних змін, пов'язаних із процесами індустріалізації, урбанізації й глобалізації, мусить з особливою надією зорієнтуватися в напрямку гуманістичної школи майбутнього, яка «буде поєднувати гармонійну підготовку до життя в науково-технічній цивілізації та озброювати людей знаннями й інструментальними вміннями, що сприятиме пануванню над світом речей. Одночасно, метою виховання є розвиток до життя в цінностях, які визначають принципові цілі людського життя. Сутність виховання в школі полягає в тому, щоб пристосувати людину до гуманістичної культури, життя в спільноті та для спільноти».

Окрім всього іншого, процеси глобалізації вимагають від освітян розв'язання проблеми теоретичного осмислення культурного різноманіття світу, на тлі якого виникає явище мультикультуралізму.

Мультикультуралізм (від англ. *Multi* – багато) – це явище співіснування в єдиному просторі різноманітних культур, що супроводжується процесами протистояння, комунікації та взаємообміну [http://www.rusnauka.com/2_KAND_2009/Philosophia/39588.doc.htm].

У польській науці поняття «мультикультуралізм» (*Wielokulturowość*) має три значення: 1) в описовій площині просто вказується на велику кількість культур; отже, є декларацією об'єктивного факту культурної різноманітності даного суспільства або, ширше, факту існування у світі різних етнічних культур, релігійних конфесій, субкультур тощо; 2) означає державну політику, спрямовану на нівеляцію напруги в суспільстві, пов'язану з фактом існування різних культур; 3) також є назвою певного вчення, руху, навіть філософії. В останньому випадку означає діяльність суспільних меншин, спрямовану на емансипацію та повнішу участь різних спільнот у суспільному, політичному й культурному житті країни (Encyklopedia PWN).

Мультикультуралізм є основною ідеологічною позицією, яка стосується участі меншин у культурах та суспільствах нації, а також ставлення до змінюваного характеру самого поняття національної й мультинаціональної культури. Сьогодні термін «мультикультуралізм» не має теоретичного статусу, але є певним дзеркалом, яке показує політичні, освітні та суспільно-економічні взаємини в етнічних та мультиетнічних суспільствах.

Мультикультуралізм проявляє себе в створенні соціальних проблем, відповідно становить особливі виклики політичним установам і системі правосуддя. Як концепція та доктрина, мультикультуралізм також набирає популярності в Польщі та Україні (як і в інших посткомуністичних країнах Західної Європи), як проблема співіснування різних старих і таких, що тільки утворюються культурних меншин, пов'язаних не тільки з народною і етнічною приналежністю, але також з релігією, регіоном, ставленням до історії, статусом людини з обмеженими можливостями, сексуальною орієнтацією тощо. У цьому контексті мультикультуралізм означає принцип демократії, співіснування окремих осіб та груп, з їх характерною культурною ідентичністю.

Мультикультуралізм є наслідком розвитку, цивілізаційних змін, обміну досвідом та формування ідентичності. П. Гарбузик (Garbuzik, 2013) зазначає, що в Польщі ситуація щодо сприйняття та розуміння мультикультуралізму

ускладнена тим, що існують глибоко вкорінені історичні та цивілізаційні обумовленості, крім того, дослідники часто посилаються на несприятливі тенденції, тому необхідним стає пошук елементів, які з'єднують окремі національні групи та меншини.

У мультинаціональних та мультиетнічних країнах при проведенні реформи в освіті виділяють два типи орієнтації:

- спрямованість на канон;
- спрямованість на відмінності.

Перша орієнтація робить акцент на культурний канон однієї, як правило, домінуючої культури, яка веде до стандартизації освітніх програм. Друга орієнтація підкреслює культурні відмінності, що, у свою чергу, призводить до дестандартизації освітніх програм.

Необхідно також зазначити, що в сфері освітніх реформ, існують дві тенденції: одна спрямована на централізацію системи освіти та прийняття ефективних освітніх рішень на макроекономічному рівні, а друга – на децентралізацію системи освіти. Ці дії, значною мірою, корегуються і контролюються політичними діячами, крім того, вони залежать від економічних чинників. Варто звернути увагу на інші залежності сучасного економічно-господарського світу, такі як: ідея створення вільного освітнього ринку, освітня творчість, в якій важливу роль відіграє маркетинг, зв'язки з громадськістю та реклама.

Сучасні процеси глобалізації, зникнення кордонів, інтеграція країн Європи, висхідне число мультиетнічних спільнот, проблеми мультикультуралізму країн та одночасне виникнення різних цінностей в межах однієї держави, уніфікація в економіці – усі ці явища мають тісний зв'язок із системою освіти. Сучасна школа та навчальний процес повинні підготувати молодих людей до життя та функціонування в умовах реальності, яка швидко змінюється.

Ці процеси ставлять важливі завдання не тільки в галузі виховання і соціалізації, а й у вигляді формування відносин толерантності, діалогу в умовах мультикультурності. Крім того, їх метою є підготовка суспільства до нових викликів глобалізації, які полягають не тільки в будіванні глобальної культури, але в поглибленні власної ідентичності окремих осіб, груп і спільнот шляхом пропагування положень взаємного діалогу, взаєморозуміння і співпраці.

Проте необхідно зазначити, що мультикультуралізм це більше, ніж знання про інші культури або навчання в школі, яке дозволяє зрозуміти різні культури. Це стосується не тільки представників різних культур, але і людей з нашого культурного кола, які віддають перевагу іншому стилю життя або функціонують в соціальному маргінесі. «Шлях до культури веде через поглиблення інтенсивності особистого життя, підтвердження самим собі здійснюваної діяльності та особистих поглядів, і спираючись на світ цінностей, через спілкування зі світом цінностей культури, а рівень здобутої культури виражається в стилі особистого життя, ставленні людини до себе та інших людей, виконаної роботи, чутливість до істини та краси, відчуття поваги до життя»

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що глобалізація – це сучасне явище, навколо якого продовжують точитися дискусії. Глобалізація є об'єктивним, незворотним процесом, який має свої недоліки й переваги та який тою чи іншою мірою впливає на культуру й освіту всіх країн світу. Українські та польські вчені та педагоги спрямують зусилля на те, щоб згладити негативні наслідки глобалізації й створити можливості використання її переваг для прискорення культурно-освітнього розвитку та визначають важливі завдання в галузі виховання і соціалізації: підготовку освіченої, інтелігентної аудиторії, естетично чутливої й гуманної, яка буде здатна вести діалог в умовах мультикультурності.

Список використаної літератури

Андрейчук Н. В. Феномен глобализации и проблема культурного разнообразия социума. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. Серия: Гуманитарные и общественные науки. 2010. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-globalizatsii-i-problema-kulturnogo-raznoobraziya-sotsiuma> (дата звернення: 31.03.2019).

Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию. М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.

Зінченко В. В. Соціосистемна глобалізація вищої освіти: тенденції, наслідки, перспективи. *Освітологічний дискурс*, 2015, № 3 (11). ISSN Online: 2312-5829. URL: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456477146.pdf> (дата звернення: 03.04.2019).

Козак Ю. Г., Ковалевський В. В. Міжнародні стратегії економічного розвитку : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 355 с.: табл.

Малиновский А. С. Культурная глобализация (глокализация). Локальное и транснациональное. *Вестник ТГУ (NSPU Bulletin)*. № 1 (129), 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/globalizatsiya-i-kultura> (дата звернення: 31.03.2019).

Попков, В. А. (2009). Глобализация и культура. *Вестник ТГУ*, выпуск 12 (80), 2009. ISSN 1810-0201. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/globalizatsiya-i-kultura> (дата звернення: 31.03.2019).

Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: *Навчальний посібник*. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. 300 с.

Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є. Р. Чернишова, Н. В. Гузій, В. П. Ляхоцький [та ін.]. Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». - К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.

Appadurai A. Grassroots Globalization and the Research Imagination. *Public Culture* (2000). 12 (1): 1-19. URL: <https://doi.org/10.1215/08992363-12-1-1> (Last accessed: 1.04.2019).

Garbuzik P. Wartość dialogu w edukacji międzykulturowej. *Colloquium wydziału nauk humanistycznych i społecznych*. Kwartalnik. 2013. № 2 (10). S.39-46.

Gnitecki J. Globalistyka. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. 2001. s.294.

Karwowski K. Jedność w różnorodności. „*Edukacja i Dialog*”. 2006, nr 4. S. 38.

Mayor F. Przyszłość świata. Warszawa: *Fundacja Studiów i Badań Edukacyjnych*. 2001. s.545.

Pachociński R. Oświata i praca w erze globalizacji. Wydawnictwo: IBE. 2006, s.226.

Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. 1992. URL: <https://philpapers.org/rec/ROBGST-2> (Last accessed: 1.04.2019).

Szymańska B. Pedagogika i edukacja wobec wyzwań współczesnego świata. URL: <http://profesor.pl/> publikacja, 7062, Artykuły, Pedagogika-i-edukacja-wobec-wyzwan-wspolczesnego-swiata (data звернення: 1.04.2019).

Wielecki K. Młodzież i edukacja po wielkiej zmianie. *Edukacja i młodzież wobec społeczeństwa obywatelskiego*. Poznań – Toruń. 1996. s.117.

References

Andreichuk, N.V. (2010). Fenomen hlobalyzatsyy y problema kulturnoho raznoobrazya sotsyuma []. [in Rosiia].

Bek, U. (2001). Chto takoe hlobalyzatsyia? Oshybky hlobalyzma – otvety na hlobalyzatsyiu []. Moskva: Prohress-Tradytsyia [in Rosiia].

Zinchenko. V.V. (2015). Sotsiosystemna hlobalizatsiia vyshchoi osvity: tendentsii, naslidky, perspektyvy []. *Osvitohichnyi dyskurs*. № 3 (11) [in Ukrainian].

Kozak, Yu.H., Kovalevskiy, V.V. (2009). Mizhnarodni stratehii ekonomichnoho rozvytku []. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Malynovskiy, A.S. (2013). Kulturnaia hlobalyzatsyia (hlokalyzatsyia). Lokalnoe y trannatsyonalnoe. []. *Vestnyk THU (NSPU Bulletin)* [in Rosiia].

Popkov, V.A. (2009). Hlobalyzatsyia y kultura []. *Vestnyk THU*, vypusk 12 (80) [in Rosiia].

Sbruieva A.A. (1999). Porivnialna pedahohika: Navchalnyi posibnyk []. Sumy: Redaktsiino-vydavnychi viddil SDPU, [in Ukrainian].

Terminohichnyi slovnyk z osnov pidhotovky naukovykh ta naukovopedahohichnykh kadriiv pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity (2014). Avt. kol.: Chernyshova, Ye.R.; Huzii, N.V.; Liakhotskiy, V.P. [ta in.]. *Derzh. vyshch. navch. zaklad «Un-t menedzh. osvity»*. Kyiv: DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity» [in Ukrainian].

Appadurai, A. (2000). Grassroots Globalization and the Research Imagination. *Public Culture* 12 (1): 1-19. URL: <https://doi.org/10.1215/08992363-12-1-1> (Last accessed: 1.04.2019).

Garbuzik, P. (2013). Wartość dialogu w edukacji międzykulturowej. *Colloquium wydziału nauk humanistycznych i społecznych*. Kwartalnik, № 2 (10), 39-46 [in Poland].

Gnitecki, J. (2001). Globalistyka. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego [in Poland].

Karwowski, K. (2006). Jedność w różnorodności. „*Edukacja i Dialog*”, nr 4 [in Poland].

Mayor, F. (2001). *Przyszłość świata*. Warszawa: Fundacja Studiów i Badań *Edukacyjnych* [in Poland].

Pachociński, R. (2006). *Oświata i praca w erze globalizacji*. Wydawnictwo: IBE [in Poland].

Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. URL: <https://philpapers.org/rec/ROBGST-2> (Last accessed: 1.04.2019).

Szymańska, B. *Pedagogika i edukacja wobec wyzwań współczesnego świata*. URL: <http://profesor.pl/publikacja,7062,Artykuly,Pedagogika-i-edukacja-wobec-wyzwan-wspolczesnego-swiata> (Last accessed: 1.04.2019) [in Poland].

Wielecki, K. (1996). *Młodzież i edukacja po wielkiej zmianie. Edukacja i młodzież wobec społeczeństwa obywatelskiego*. Poznań – Toruń. [in Poland].

Стаття надійшла до редакції 17.03.2019 р.

Шмелёва Татьяна Всеволодовна

кандидат педагогических наук, доцент

кафедра художественных дисциплин и методик обучения

Житомирского государственного университета имени Ивана Франка,

г. Житомир, Украина

tatianashmeliova1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4542-2835

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА КУЛЬТУРУ И ОБРАЗОВАНИЕ

В статье представлен анализ разнообразных и противоречивых подходов к пониманию сущности общественно-политического, экономического и культурного явления глобализации. Предложено дефиниции понятия «глобализация» украинских и польских ученых. Проанализирован термин «глокализация», с позиций которого структурированы подходы к пониманию глобализации в аспекте ее влияния на культуру. Выяснены последствия прямого и косвенного воздействия глобализации на культуру и образование, которые привели к изменению их роли и задач в современном мире. Исследован процесс постепенного возникновения в условиях глобализации новой образовательной реальности – «образования без границ», мирового образовательного пространства. Обоснована важная, с позиций глобализации, задача педагогики, которая заключается в воспитании способности человека к диалогу культур.

Ключевые слова: глобалізація ; глокалізація ; культура ; мировые культурные потоки ; мультикультуралізм ; образование.

Довідка про автора

Прізвище, ім'я, по батькові (повністю)	Шмельова Тетяна Всеволодівна
Науковий ступінь, вчене звання	кандидат педагогічних наук, доцент
Місце роботи (повна назва)	Житомирський державний університет імені Івана Франка
Посада	Доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
Адреса місця роботи	вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна, 10008
Контактний телефон:	+380932554505
e-mail:	tatianashmeliova1@gmail.com
Потреба в друкованому примірнику (так або ні), кількість примірників	ні
місто та номер відділення «НОВОЇ ПОШТИ», на яке слід надіслати друкований примірник збірника	